

Simfonia concertantă, fluierată la Paris (1909), aclamată la București (2009)

Când dirijorul de onoare Vladimir Ashkenazy a ținut ca în primul concert al celebrei formații **Philharmonia Orchestra** din Londra să-l includă pe George Enescu pe același afiș cu Gabriel Fauré și Claude Debussy, cu o lucrare controversată și fluierată la prima audiție absolută (*Simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră în si minor*, op. 8), a fost conștient că actul său de curaj se va transforma într-un triumf atât datorită virtuților partiturii, cât mai ales capacității excepționale a interpretului, lituanianul David Geringas. Nu s-a înșelat o clipă, fiindcă lucrarea destul de rar executată de-a lungul anilor (avea 20 de ani când a compus-o în 1901 și a „zăcut” în sertare aproape un deceniu, până când solistul Joseph Salmon a interpretat-o în primă audiție absolută la 13 februarie 1910 în concertele Colonne, sub bagheta compozitorului) a rămas partitura enesciană poate cea mai evitată de dirijori, reluarea ei recentă dovedindu-se riscantă pentru ambii interpreți. Totuși pianist-dirijor rus Vladimir Ashkenazy și virtuozul violoncelist lituanian David Geringas au învins cu brio toate reținerile autorului și rezervele presei, obținând succesul primei seri oferite de **Philharmonia Orchestra** la București.

Discipol al lui Mstislav Rostropovici, încărcat de succese răsunătoare pe trei continente, astăzi în vârstă de 63 de ani, a biruit în partitura enesciană, reușind – după un secol – să impună o lucrare concertantă – aparent anonimă – printre piesele de rezistență ale literaturii violonceliste. David Geringas a dat strălucire materialului tematic, mai estompat ca în oricare din lucrările primei etape creatoare (*Simfonia I-a*, *Octetul*), mai ales că principiul ciclic, atât de iubit de compozitor, aici pare părăsit. Prima temă a *Simfoniei concertante*, care modulează în tonalități îndepărtate, a fost urmărită atent de solist, după cum și jocul armonic între *si minor* și *Si Major* (cu sesizabile inflexiuni de colorit național) a pus în lumină valențele ascunse ale partiturii. De asemenea, tema secundară din lunga introducere a primei secțiuni, a cunoscut o subliniere aparte în finalul *Simfoniei*, pasaje de virtuozitate ale violoncelului contribuind excelent la atmosfera tensionată, de încheiere triumfală a lucrării. Succesul lui Geringas a stârnit entuziasmul publicului din sala arhiplină a Palatului, care l-a obligat pe violoncelist să ofere un supliment stupefiant (piesă de Peteris Vasks), cu un solo vocal, suprapus peste glasul înflăcărat al instrumentului.

Olandezii... REGALI!

La antipodi față de „co-naționalul” lor wagnerian, orchestrații din Amsterdam – renumita Royal Concertgebouw (prezentă pe 19 septembrie la Sala Palatului) – ilustrează fără apel generic sub care au evoluat: „Mari orchestre ale lumii”. În 2008 prestigioasa revistă „Gramophone” îi plasa chiar pe locul 1 între simfoniile mapamondului (de unde și opțiunea canalului Mezzo de a prelua în direct concertul): **Weber**: *Uvertura la opera Oberon*, **Haydn**: *Simfonia nr. 100 în Sol major „Militară”*, **Dvořák**: *Simfonia în Sol major op. 88*.

Din mitul navigatorului rătăcitor au preluat doar fantasticul – coborât însă la dimensiunea cea mai reală: perfecțiunea relației cu muzica. Se știu cei mai buni, și

permit ceea ce consideră de cuviință: dirijorul (leton) MARISS JANSONS prezintă un program fără lucrare concertantă; aduce hazul în prestația orchestrei (la încheierea lucrării lui Haydn, grupul percuționiștilor părăsea scena, pentru a reintra apoi prin sală – defilând în cadență militară (!), aliniindu-se în fața scenei pentru acordurile de final... Amintesc și de strigătura din cel de al doilea bis – *Polka rapidă nr. 332 de Johann Strauss*-fiu! Neobișnuite elemente de regie, foarte apreciate, dealtfel...

Cele nouă minute ale cunoscutei uverturi de Weber, cu expresivitatea ei programatică, subjugă, evocând prin virtuozitatea instrumentală, impetuoasă, lumea de basm a elfilor, eroismul cavaleresc, iubirea cu radios lirism. Finețea sugerează „complicitatea” cu visul shakespearian al nopții de vară.

Jansons leagă supla structură cu formă clasică a uverturii de capodopera ce-i urmează: *simfonia* lui Haydn are la rândul ei rol în strategia programului gândit pe sonorități

Răsfoind paginile volumului II din *Articolele de presă despre George Enescu*, adunate de Florina Popa și Camelia Anca Sârbu, publicat de Muzeul Național „George Enescu” la actuala ediție a Festivalului, am putut afla ecurile negative ale primei audiții la Paris și Rennes (1910), unde autorul și-a prezentat *Simfonia concertantă* în fața auditorilor francezi. Muzicologia românească a ocolit cu premeditare acest moment dramatic din cariera lui George Enescu, evitând să citeze numeroasele critici din „Le Figaro”, „Paris-Journal”, „Comoedia”, „Excelsor”, „Journal de Rennes”, „The New York Herald”, etc. după prima audiție. „Dl. Enescu a avut nefericita idee să dirijeze simfonia sa concertantă – observa, de pildă, ziaristul american – a cărei amintire, deja veche și supărătoare, se estompa încetul cu încetul. Cu toată grija și solitudinea sa, precipitată, de autor și o încredere foarte evidentă în lucrarea sa, audiția nu a fost foarte fericită”. Robert Brussel în „Le Figaro” amintea că piesa a fost fluierată, cronică fiind reluată și în revista „Comoedia” din 8 decembrie 1910.

Nu am vrea să fim prea critici în rândurile de față, dar un rol determinant în succesul lui David Geringas cu partitura enesciană se pare că l-a jucat și debutul concertului orchestrei londoneze cu suita simfonică din *Pelleas și Melisande* de Gabriel Fauré, o piesă fadă, neinteresantă, dirijată bătrânește de Vladimir Ashkenazy (spre deosebire de reluarea *Simfoniei concertante* de Enescu în 1910, unde cronicarul lui „New York Herald” remarcă faptul că „piesa compozitorului român a fost strivită de neșansa venirii după *Procesiunea nocturnă* de Henri Rabaud, în care inspirația fină și scriitura distinsă i-au asigurat totdeauna frumoase succese”). Să sperăm că după versiunea strălucitoare a lui Geringas, *Simfonia concertantă în si minor*, op. 8, va intra definitiv în circuitul artistic normal al literaturii muzicale violonceliste, confirmând astfel preocupările lui Enescu pentru acest instrument (care se știe că a executat personal la cello finalul din *Cvartetul op. 111* de Beethoven).

Partea a doua a concertului londonezilor a cuprins două pagini muzicale impresioniste de Claude Debussy: *Preludiu la după-amiaza unui faun* și *Marea*. Chiar dacă oaspeții și-au demonstrat din plin virtuozitatea soliștilor din orchestră (de la flaut până la vioara primă), dirijorul Vladimir Ashkenazy a fragmentat discursul muzical, nu a pregătit exploziile sonore din partitură, în ciuda genuflexiunilor repetate și a gesturilor stereotipe ale brațelor care încercau zadarnic să deseneze pasajele pline de rafinement ale marelui pianist-compozitor. Este greu ca, după o strălucită carieră de pianist-virtuoz, Ashkenazy să strălucească la bătrânețe și cu bagheta de dirijor (istoria, de la Oistrach până la Menuhin, ne confirmă asemenea „aventuri” nefericite).

Un program uimitor, de structură franceză, care a demonstrat calitatea superioară a formației londoneze, remarcabilă prin finețea sunetului și grație frazării muzicale, dar văduvită de potențialul orchestral din cauza unui dirijor prea „mic”, pentru un ansamblu prea „mare” – așa s-ar putea caracteriza prezența **Philharmoniei** la București.

Eugen VICOS

puternice, cu forță pe măsura potențialului – parcă fără limită al orchestrei, un mecanism perfect! Ritmică viguroasă, în „asalt”, modulații spectaculoase, percuții exotice, caracter marțial, explozii coloriste, grație de *Menuet*, nuanțe dramatice, totul clădit în jurul unui umor fin. Nu este Haydn cel mai optimist geniu muzical?

Gestualitatea dirijorului creează sinteze geometrice, balansul între pianissime efemere și verticalități sonore: compune și desface expresii. În Dvořák – ritm și ton impecabile (cornii sună perfectissim), a stârnit imaginația în complexul senzațiilor romantice.

Așadar, un program în fortissimo valoric, de o forță, o vivacitate ritmică aproape sufocante. Prinsă în perfecțiunea velocității, gândeam și la un moment nesupravegheat, convingător doar prin impuls pasional... A predominat însă de-a lungul paginilor splendide, sentimentul care stărnește entuziasmul...

Daniela CARAMAN FOTEA